

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA'NIN ÇOCUK VE ALLAH ESERİNDE ÇOCUKLUK, METAFİZİK VE VARLIK

Faruk Kayman

■ Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin en özgün ve üretken isimlerinden biri olan Fazıl Hüsni Dağlarca, herhangi bir edebî topluluk veya akıma bağlı kalmaksızın özgün bir şiir anlayışı geliştirmiştir. 1935 yılında yayımlanan *Havaya Çizilen Dünya* ile başlayan poetik yolculuğu 1940 yılında neşredilen *Çocuk ve Allah* adlı eseriyle metafizik bir zirveye ulaşmıştır. Dağlarca, bu yapıtın kendisinden sonraki tüm eserlerine kaynaklık eden bir “töz” niteliği taşıdığını bizzat ifade etmiştir. Eser lirik, epik ve metafizik unsurların iç içe geçtiği, kâinatın gizemi karşısında saf bir hayretin dile getirildiği devasa bir söz varlığıdır.

Çocuk ve Allah, çocuk imgesi ile mutlak varlık arasındaki ilişkiyi şiirsel bir düzlemde ele alırken Dağlarca'nın metafizik duyarlılığını ve varoluşa ilişkin düşüncelerini görünür kılan önemli bir yapıttır.

Dağlarca'nın şiir evreninde çocuk, geleneksel pedagojik tanımların ötesinde dünyayı anlamlandırmaya çalışan “büyük bir filozoftur”. Modern gelişim kuramları soyut kavramların ancak on bir yaşından sonra kavranabileceğini savunsa da Dağlarca çocuğun dünya ile her karşılaşmasını bir ontolojik sorgulama anı olarak görür. Bu karşılaşmada çocuk, tıpkı bir filozof gibi hayranlık ve merak duygusunu kuşanmıştır. Şair için çocukluk, kâinatın sırlarına duyulan hayretin henüz kaybolmadığı, insanın kâinatla kurduğu ilk ve en saf temasın yaşandığı dönemdir. Eserdeki çocuk karakteri, Allah ile arasındaki mesafeyi samimiyetle kapatan bir varlıktır. Bu samimiyet, Martin Buber'in ifade ettiği o kutsal “Ben ve Sen” bağını anımsatır. Çocuk, Allah'a karşı yabancı değildir, aksine onun güzelliğini kendi avuçlarında hissederek. “*Allah'a karşı güzelliğim devam eder/Göklerden avuçlarıma düşen renk*” dizeleri, yaratılıştaki ilahi tecellinin bir ço-

cuğun oyununda ve saflığında nasıl somutlaştığını gösterir. Burada “renk”, soyut bir kavram değil, doğrudan hissedilen bir ilahi ışık olarak betimlenir.

Akademik çevrelerin ve araştırmacıların vurguladığı üzere Dağlarca için metafizik, felsefi bir bilgi sorunu olmaktan ziyade bir “yaşama sorunudur”. Kant’ın belirttiği rasyo-nel metafizik tartışmaların aksine Dağlarca’nın şiirinde Allah hissedilen, güven duyulan ve varoluşun her anında tecelli eden bir gerçektir. Şair, Allah’ı bir “düşünce” değil, “hayatın anlamı, sevincin ve umudun kaynağı” olarak konumlandırır. “Çocuk ve Allah” şiirinde Allah, çocuğun uykularına, hatıralarına ve şehrin nasibine eşlik eden merhametli bir varlık olarak görünür. Dağlarca’nın Allah tasavvurunun merkezinde derin bir şükür duygusu yer alır. Şair, yaratılıştaki ihtişamı izlerken bu vect hâlini şiire döker. “*Şükrolsun Allah’a ki otlar çıkar topraklarda*” dizeleri inancın bir kuram değil, yaşayan ve yaşanan bir varoluş hâli olduğunu somutlar. Dağlarca’da ilahi olana bağlılık, yalnızca kaygı duygusuyla sınırlı değildir. “Allaha ve Bize Dair” şiirinde ekinlere güneş verilmesinde ve ruhun sabahlara bırakılmasında da bu bağlılığın izleri görülür.



Eserin en sarsıcı izleklerinden biri de ölümün çocuk dünyasındaki yeridir. “Çocuğuma Söylediğim Herhangi Bir Akşam Serenadı” şiirindeki “*Sana büyük bir mezar hazırlayacağım/Benden ve ölümden sonra*” dizeleri ölümü bir yok oluş değil, nesiller boyu sürecek efsanelerin kaynağı olarak sunar. Buradaki “mezar” imgesi, hatıraların saklandığı ve geleceğin çocuklarına “efsaneler” veren bir hafıza mekânını simgeler. Dağlarca’da ölüm, hayattan kopuk bir trajedi değil, sonsuzlukla bütünleşen bir varoluş aşamasıdır. Şair için ölüm, bazen “vücudu Allah’a devretmek” bazen de “nasibi terk etmek” olarak tanımlanır. Çocuk, ölen büyüklerinin ardından “Allah aldı.” dediğinde, eğer bu Allah sevgisiyle birleşirse olumlu bir varoluş tasarımı kurar. Şair, “Rahatlık” şiirinde de belirttiği gibi çocuk büyüdüğünde yine çiçeklerin açacağını ve çocukların masallarda uyuyacağını söyleyerek ölümle yaşam arasındaki o sonsuz döngüyü ve huzuru müjdeler.

Dağlarca, edebiyat araştırmacıları tarafından sıklıkla bir “zıtlık şairi” olarak tanımlanır. Onun şiirlerinde ışık ve karanlık, gece ve gündüz, zafer ve yorgunluk daima bir denge ve paralellik içindedir. “*Sezilir ki sulara parıltılar/Ve gecelerden yıldızlar gitti*” dizeleriyle şair, tabiatın içindeki ilahi akışı ve değişimi

bir çocuğun gözüyle gözlemler. Bu noktada Dağlarca'nın yaşamından izler, şiirdeki manevi ve gizemli atmosferin kaynaklarını anlamamıza yardımcı olur. Babasının Kadir Geceleri okuduğu *Kur'an-ı Kerim*'in "inanmış sesi" ve annesinin onu okula "Bismillah" diyerek uğurlaması şiirlerindeki güvenli limanın temelleri olarak görülebilir. Şiirdeki "*Babam, bir hikmet gibi beni uyandırır/O karanlıklardan ki ruhumun*" ifadesi bu çocukluk deneyiminin şiirsel bir dışa vurumudur. Baba, burada bir "hikmet" olarak çocuğu ruhun karanlıklarından çekip çıkarır ve onu "aşkın selametine" hazırlar. Bu selamet, her türlü dünyevi yorgunluğun ardından ulaşılan manevi bir huzuru çağırıştırır.

Dağlarca'nın metafizik derinliğini taşıyan en güçlü araç, "*Türkçem benim ses bayrağım*" dediği ana dilidir. Şair, şiirin bir "dil olayı" olduğunu savunur ve en soyut metafizik kavramları (Allah, ruh, sonsuzluk) bile Türkçenin zengin imkânlarıyla çocuksu bir yalınlığa büründürür. Ona göre "azalmış söz geleceğe bakar" ve bu yüzden şiirlerinde gereksiz her türlü fazlalıktan arınmış, yoğun bir anlatımı tercih eder. *Çocuk ve Allah* eserinde kullanılan her bir sözcük, şairin "kılık kıyafet yoklamasından geçmiş" gibi titizlikle seçtiği bir yapıdadır. Dağlarca, nesneleri adlandırırken onlara yeni anlam katmanları kazandırdığına inanır. Şiirdeki "dağlar", "sular", "yıldızlar" ve "koyunlar" sadece doğa öğeleri değil, manevi çağrışımlarıyla öne çıkan varlıklar olarak da okunabilir. Şairin Türkçeyi bir "inanma ve yaşama dili" olarak kullanışı dille kâinat arasındaki mesafeyi ortadan kaldıran özgün bir şiir anlayışına işaret eder.

Netice itibarıyla *Çocuk ve Allah*, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın evren karşısındaki saf hayretini, sarsılmaz imanını ve Türkçeye olan derin bağlılığını bir araya getiren önemli bir eser olarak değerlendirilebilir. Şair bu eserinde ölümü hayattan, sonsuzluğu ise gündelik anlardan (suların parıltısı, akşamın çöküşü) koparmadan bir bütünlük içinde sunmayı başarmıştır. Onun şiir evreninde çocuk, Allah'a en yakın varlıktır. Çünkü o henüz dünya ile kirlenmemiş, hayret duygusunu yitirmemiş ve mutlak güzelliği avuçlarına düşen bir renk gibi görebilecek saflığa sahiptir. Dağlarca, bu eseriyle sadece Türk şiirine metafizik bir derinlik kazandırmakla kalmamış, aynı zamanda kâinatın gizemi karşısında susan tüm insanlığa bir "selamet" kapısı aralamıştır.

Kaynaklar

- Cabacı, Nezahat, “Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın Çocuk Şiirlerinin Çocuğa Görelik İlkeleri Bakımından İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Amasya Üniversitesi, Amasya 2002.
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Çocuk ve Allah*, Tümzamanlar Yayıncılık, İstanbul 1994.
- Erkoç, Sıdika, “Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın Çocuk Kitaplarının Türkçe Öğretiminde Kullanılması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun 2022
- Eryeşil, Osman, “Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın Çocuk Şiirlerinde Evrensel Değerler”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2015.
- Kuzu, Sevil, “Kendini Okuyan Şair: Fazıl Hüsnü Dağlarca” Academia.edu. https://www.academia.edu/42056199/Kendini_Okuyan_%C5%99Eair_Faz%C4%B1l_H%C3%BCsn%C3%BC
- Şamlıoğlu, Kemal, “Fazıl Hüsnü Dağlarca Şiirinde Mistisizm ve Sezgi”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), Kahramanmaraş 2020, s. 842-850.
- Şimşek, Yaşar, “Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın Kızılırmak Kıyıları Şiirini Sosyolojik Okuma Denemesi”, *Turkish Studies*, 8(1), Ankara 2013, s. 2547-2562.
- Taşdelen, Vefa, “Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın Çocuk ve Allah İsimli Eserinde Metafizik Unsurlar”, *Çocuk ve Medeniyet*, 2(4), İstanbul 2017, s. 179-194.
- Tokcan, Fatih, “Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın Çocuk Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya 2017.
- Uluçay, Melike, “Destan Şairi Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın Söz Varlığı”, *Turkish Studies*, 9(9), Ankara 2014, s. 1023-1034.
- Yeşilyurt, Türkân, “Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın Şiirlerindeki Temalar”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2010.